

ศูนย์พุทธศาสนศึกษา ร่วมกับ สาขาวิชาภาษาเอเชียใต้
ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ขอเชิญร่วมงานเสวนาทางวิชาการ ครั้งที่ 2/2563 (ไม่เสียค่าใช้จ่าย) เรื่อง

“ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วดังนี้... : พุทธประวัติ และศาสนประวัติในวรรณกรรมพุทธศาสนา”

วันศุกร์ที่ 31 กรกฎาคม 2563 เวลา 12.30-16.30 น. (ผ่าน ZOOM จุฬาฯ)

“สุกรมาร การซ้ำข้าหังปวงเป็น เพราะเจ้า : การอ้างถึง (Allusion) พุทธประวัติ และ เรื่องเล่าในคัมภีร์รัตนกต ปวิวรรตารณีย์ มหายานสูตร” ผศ.ดร. ชานบี๊ซซ์ หัตถแก้ว (สาขาวิชาภาษาเอเชียใต้ ภาควิชาภาษา ตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ)	“อำนาจปกครองคณะสงฆ์ ของพระพุทธเจ้า และการ ถ่ายทอดแก่คณะสงฆ์” อ.ดร. สมพรบุษ ตันศรีสุข (สาขาวิชาภาษาเอเชียใต้ ภาควิชาภาษา ตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ)	“ปาฏิหาริย์ ณ สาวกดี : ความสัมพันธ์ของเรื่องเล่า ในวรรณคดีพุทธศาสนา ต่างสำนวน” อ.ดร. ณัชพล ศิริสวัสดิ์ (สาขาวิชาภาษาเอเชียใต้ ภาควิชาภาษา ตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ)
---	---	---

ผู้ดำเนินรายการ

อ.ดร. สรคม ดิลกมาน (ภาควิชาวรรณคดีศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

วิทยากรผู้ดำเนินการอภิปราย

อ.ดร. อรุณวรรณ คงมิณี (สาขาวิชาภาษาเอเชียใต้ ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ)

สแกน QR Code

เพื่อลงทะเบียน

ภายใน 27 ก.ค. 2563

สอบถาม

“ดูกรรมาร การชั่วช้าทั้งปวงเป็นเพราะเจ้า:
การอ้างถึงพุทธประวัติและเรื่องเล่าในคัมภีร์
รัตนเกตุปริวรรตธารณี มหายานสูตร

ผศ.ดร. ชานป์วิชช์ ทัดแก้ว

สาขาวิชาภาษาเอเชียใต้ ภาควิชาภาษาตะวันออก

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รัตนเกตุปริวรรตธารณีมหายานสูตร

- รัตนเกตุปริวรรตธารณี มหายานสูตร (Rkp) เป็นพระสูตรมหายาน
- พระสูตรนี้อยู่ในประชุมพระสูตรมหายาน ที่ชื่อว่า “ไวปุลยมหาสนธิปาต” (Vaipulya Mahāsannipāta)
- คัมภีร์ที่เป็นภาษาสันสกฤตของประชุมพระสูตรนี้ เหลืออยู่เป็นชิ้นส่วนเท่านั้น ไม่สมบูรณ์
- Rkp เป็นพระสูตรในประชุมพระสูตรนี้ ที่มีต้นฉบับภาษาสันสกฤตมากที่สุด
- ชิ้นส่วนคัมภีร์ต้นฉบับ (Fragments) แบ่งใหญ่ๆ ได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม Gilgit-Bamiyan และกลุ่มเอเชียมกลาง

สำนวนแปล

- บทแปลพากย์จีน:
 - *Bao chuang fen* (寶幢分), the 9th chapter of *Da fang deng da ji jing* (大方等大集經) T 13 No. 397 129a-153a
 - *Bao xing tuo lo ni jing* (寶星陀羅尼經) T 13 Nr. 402 537a-582c
- บทแปลพากย์ทิเบต:
 - *Dkon mchog dbal zhes bya ba'i gzungs* (Dunhuang manuscripts)
 - *Rin po che tog gi gzungs* (Kanjur-text and several Dunhuang-manuscripts)

เนื้อเรื่องสังเขป

- กรอบเรื่อง คือ เหตุการณ์ที่ อุปติษยะ (Upatisya) หรือ ภายหลังเรียก ศาริปุตระ (Śāriputra) และ เกาลิตะ (Kaulita) หรือภายหลังเรียก เมาทคัลล-ยายนะ (Maudgalyāyana) ดังเช่นที่ปรากฏใน e.g. Dh.A. I pp. 88f.; Mv. I. 24-25 เป็นต้น
- พญามาร นมฺจุ และเสนามารพยายามขัดขวาง และโจมตีพระพุทธเจ้า และพุทธบริษัท
- มารน้อยใหญ่พ่ายแพ้ และถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ยกเว้นพญามาร นมฺจุตนเดียว
- การประชุมพระพุทธเจ้า พระโผติสฺสร์ พรหม เทวดา จากพุทธเกษตร ต่าง ๆ

เหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าดำหนิพญามาร ที่มีการอ้างถึง พุทธประวัติและเรื่องเล่าต่าง ๆ

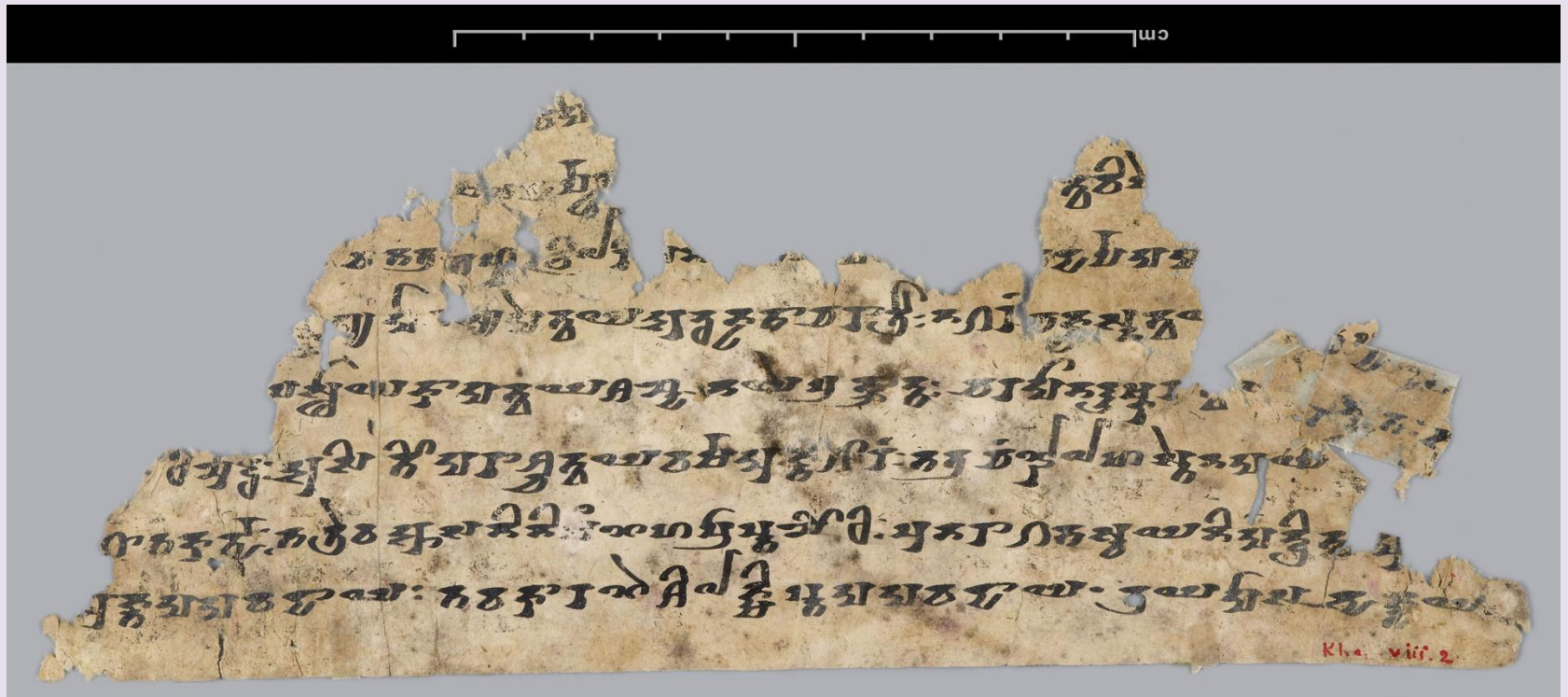
- ประเพณีที่ 5 ใน Rkp กล่าวถึงเหล่ามารบูชาพระพุทธเจ้า โดยแปลงกายเป็นรูปต่าง ๆ
- พระโพธิสัตว์ มหาสัตว์ พรหม เทพและมารประชุมกันเพื่ออาราธนาพระพุทธเจ้าให้แสดงธรรม
- พระพุทธเจ้าทรงร้องขอให้พญามาร นมฺจิ เป็นผู้อาราธนาพระองค์เท่านั้น หากไม่จะไม่ทรงแสดงธรรม
- พญามารนมฺจิปฏิเสธและกล่าวบริภาษพระพุทธเจ้าว่า พระองค์อาฆาต มีโทษต่อตนเอง รัชยาตน และมีมานะ

ดูกรรมาร การชั่วช้าทั้งปวงเป็นเพราะเจ้า

- พระพุทธเจ้าตรัสถ้อยความเหล่านี้ในรูปคาถา (ร้อยกรอง) ตำหนิพญามารนมุจิ พบข้อความใน Rkp(Tib) 148.14-150.2ff.; Rkp(Ch1) 142b20-c14ff.; Rkp(Ch2) 560c5-561a10ff. และมีข้อความไม่สมบูรณ์เป็นภาษาสันสกฤตในกลุ่มคัมภีร์ต้นฉบับจากเอเชียกลาง
- เนื้อหาโดยสังเขปของคาถาเหล่านี้ คือ แม้ว่าพญามารจะพยายามประทุษร้าย พระพุทธเจ้าหลายครั้งก็ตาม แต่ก็ล้มเหลว กระนั้น การชั่วช้าเหล่านี้ก็สร้างความเดือดร้อนให้พระพุทธเจ้า หรือ พระสาวก
- ในคาถาเหล่านี้ มีการอ้างถึงพุทธประวัติหรือเรื่องเล่าสำคัญ ที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในวรรณกรรมพุทธศาสนาอื่นๆ

Manuscript: IOL San 1236 verso

Due to the copyright of the British Library, the following shown photo is not allowed to be photographed and published elsewhere!!

Examples from Rkp Skt; Central Asian Ms.

kkramyamā(na)sya me
nagaram ca kṛṣṇa

tvaya andhakṛtā ca rātrī :
tvay(a x x U_UU ... (vw) ...

xxx) pasthāyakā ma
caramāna duṣkara
)

tvaya śabdabhayaprakkrāntaḥ
(t)v(a)y(a) taḥ .. (... vx ...

(bo)dhi buddhaḥ asitomarāś ca tvaya varṣa mukta śiraṃ :
tatra caṃḍālahastena

mayā (xx U_UU ... vy ...

xxxx) gāta kartu :

tatr 'eva āsani niṣāṇa ha

prāptabodhiḥ punar āgata svaya nimandritu mu (... vz ...)

mukta mama vadāya : tava kārāṇe śila kṣipta mama vadāya

• trayamāsa bhukta ya (...)

Examples (from Rkp Ch1)

- 佛言波旬。我住母胎經歷十月。汝於爾時欲來殺我。我心於汝亦無瞋恚。
- 受牧牛女所奉乳糜。汝復持毒置之而去。
- 我坐樹下金剛座上。復遣四女來嬈亂我。
- 因於汝欲令我於彼娑羅大村乞食不得。又因汝故令阿闍世放大醉象欲令害我。
- 又因汝故提婆達多放下大石。
- 又因汝故尸利鞞多火坑毒食以請於我。

การกระทำชั่วช้าของพญามาร

- ตัวบทมีบางส่วนเป็นภาษาสันสกฤต (พบในเอเชียกลาง กลุ่มกิลกิต-บามิยัน สูญหาย) นอกจากนี้พบในบทแปลทั้งสองพากย์
- เรื่องราวที่แต่งเป็นคาถาสั้นๆ สามารถแบ่งได้เป็น 23-24 เหตุการณ์ดังต่อไปนี้ :
 - **No. 1:** พญามารพยายามสังหารพระโพธิสัตว์ในขณะที่ประทับในครรภ์ของพระพุทธมารดา
 - **No. 2:** เมื่อพระโพธิสัตว์ประสูติ พญามารทำให้เกิดแผ่นดินไหว 6 ประการ และทำให้ฝนศิลาตกจากฟ้า

- No. 3: พญามารวางยาพิษในนมโค ที่จะบำรุงพระโพธิสัตว์ (Rkp Ch1); พญามารทำให้กษัตริราชของพระพุทธมารดาเหือดแห้ง (Rkp Ch2, Rkp Tib)
- No. 4: เมื่อพระโพธิสัตว์ทรงช้างเป็นครั้งแรก พญามารทำให้เกิดแผ่นดินไหว 6 ประการ เพื่อจะทำให้พระองค์ทรงตกจากหลังช้าง
- No. 5: ในขณะที่ทรงเข้าปฐมฌาน(ใต้โคนหว่า) พญามารได้ส่งสตรีมายั่วยวนพระโพธิสัตว์
- No. 6: ในขณะที่ทรงขอบิณฑบาต พญามารได้ถวายอาหารบูดเน่าแก่พระโพธิสัตว์ (Rkp Ch1) หรือ พญามารดลใจให้ผู้คนไม่ถวายบิณฑบาต (Rkp Ch2, Rkp Tib) .

- No. 7: พญามารขัดขวางพระโพธิสัตว์ไม่ให้ทิ้งพระนครเพื่อออกผนวช โดยเสนอความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิราชให้ (Rkp Ch 2, Rkp Tib)
- No. 8: ในเวลาที่เสด็จออกมหาภิเนษกรรม พญามารได้แปลงร่างเป็นงูใหญ่สีดำ พิษร้าย หรือ แปลงเป็นนักฆ่า ชุ่มอยู่ที่กำแพงพระนคร หมายถึงจะประทุษร้ายพระโพธิสัตว์ (Rkp Ch1)

พญามารทำให้พระนครมีดสนิทในคำคั้นที่จะออกมหาภิเนษกรรม ให้ข้าราชการบริพารล้อมพระนครไว้ เพื่อขัดขวางไม่ให้พระโพธิสัตว์ละทิ้งบ้านเมือง เพื่อออกผนวช (Rkp Skt, Rkp Ch2, Rkp Tib)

- No. 9: ในขณะที่เสด็จในที่แจ้งอยู่นั้น พญามารส่งพายุมาก่อวณ และในยามที่ทรงลงจากม้าทรง กัณฐกะ พญามารทำให้เกิดฝนเพลิง (Rkp Ch1) ในขณะที่ทรงเดินทาง พญามารส่งพายุรุนแรง มา และกองหินไว้กลางทางเพื่อขัดขวางการเดินทาง (Rkp Ch2, Rkp Tib)
- No. 10: ในขณะที่ทรงบำเพ็ญเพียรเพื่อความหลุดพ้น พญามาร ทำให้ปัญจวัคคีย์ตกใจกลัวและทิ้งพระโพธิสัตว์ไว้เพียงลำพัง (Rkp Skt, Rkp Ch1). ในขณะที่ประทับในป่า พญามารส่งเสียงน่า สะพึงกลัว (Rkp Ch2, Rkp Tib).
- No 11: ในขณะที่บำเพ็ญทุกรกิริยาจนผ่ายผอม พญามารส่งลม หนาวมาก่อวณ ในขณะที่ลงสรงน้ำ ก็ส่งกระแสน้ำเชี่ยวอันตราย มา

- No. 12: ในขณะที่ทรงข้ามแม่น้ำ พญามารส่งสิงโตดุร้ายมาสังหารพระโพธิสัตว์
- No. 13: ในขณะที่หญิงคนเลี้ยงวัวถวายข้าวมธุปายาสแก่พระโพธิสัตว์ (in Rkp Ch1), พญามารเจือยาพิษร้ายแรงลงไป
- No. 14: ในขณะที่ทรงมุ่งไปที่ต้นโพธิพฤกษ์ พญามารส่งฝนเหล็กมารบกวน (Rkp Ch2, Rkp Tib: ฝนศัตราวุธ).
- No. 15: ในขณะที่ทรงผ่ากาสาวพัสตร์ พญามารก็ทำให้โคลนเปื้อนผ้า (Rkp Ch2, Rkp Tib; แต่ in Rkp Skt, ด้วยมือของจันทาล).
- No. 16: ในขณะที่ประทับใต้โคนไม้ตรัสรู้ พญามารส่งธิดาทั้งสี่ มายั่วชวน (Rkp Ch1; Rkp Ch2, Rkp Tib; สตรี)

- No. 17: ก่อนที่จะตรัสรู้ไม่นาน พญามารพร้อมด้วยกองทัพมาร มาทำร้ายพระโพธิสัตว์
- No. 18: หลังจากตรัสรู้แล้ว พญามารมาชักชวน เร่งให้ พระพุทธเจ้าเข้านิพพาน (Rkp Ch1).
- No. 19: ในเวลาที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปศึกษาจารในกรุงราชคฤห์ พญามารดลใจให้พระเจ้าอชาตศัตรู ปล่อยช้างที่ตกมันมาเพื่อสังหารพระพุทธเจ้า
- No. 20: พญามารดลใจให้พระเทวทัตกลิ้งศิลาก้อนใหญ่ลงมาจาก เนินเขา

- No. 21: เพราะพญามาร พระพุทธเจ้าทรงต้องรับนิมนต์พราหมณ์ผู้หนึ่งในช่วงพรรษา แต่เนื่องจากทูปภิกขภัย พระพุทธเจ้าจึงต้องเสวยข้าวยวะ (ข้าวบาเลย์) สำหรับม้า
- No. 22: พญามารทำให้พระพุทธเจ้าทรงถูกกล่าวหาว่าได้สังหารปริพาชิกาชื่อ “สุนทรี” (Rkp Ch2: สุนทรา)
- No. 23: พญามารดลใจศรีคุปตะให้นิมนต์พระพุทธเจ้าเสวยภัตตาหารในเรือน ศรีคุปตะได้ขุดหลุมถ่านเพลิงภายใต้อาสนะที่ตระเตรียมสำหรับพระพุทธเจ้า เพื่อประทุษร้ายพระองค์
- No 24: เหตุการณ์ร้ายต่าง ๆ ในช่วงชีวิตของพระพุทธเจ้ารวมถึงพระสาวกเกิดขึ้นเพราะพญามาร

การวิเคราะห์เหตุการณ์ที่มีการอ้างถึงในคาถา

- เรื่องราว เหตุการณ์ที่มีการอ้างถึงในคาถา สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ช่วง

➤ ช่วงแรก : No. 1-18

เรื่องราวเป็นเหตุการณ์ที่ปรากฏในพุทธประวัติ เรียงไปตามลำดับเวลา

➤ ช่วงหลัง: No. 19-23

เรื่องราวเป็นเหตุการณ์ที่มาจากเรื่องเล่าที่เป็นที่รู้จักในพุทธศาสนา

No. 24 เป็นเพียงการกล่าวถึงในกรณีทั่วไป

การวิเคราะห์อนุภาค/แนวเรื่องที่สำคัญ

- ช่วงแรก:

➤ เหตุการณ์ตอนประสูติ, พระโพธิสัตว์ในวัยเยาว์, การได้ปฐมฌานครั้งแรก, การเสด็จออกมหาภิเนษกรรม, การบำเพ็ญเพื่อความหลุดพ้น, การทรงรับข้าวมธุปายาส (จากนางสุชาดา หรือ นันทาและนันทาพลา), การย้วยวนของธิดามาร, การตรัสรู้, การชักชวนของพญามารให้พระพุทธรเจ้าเข้าปรีณิพพาน

การวิเคราะห์ห่อนุภาค/แนวเรื่องที่สำคัญ

- ช่วงหลัง:
 - เรื่องของช้างที่ถูกมอมเหล้าชื่อ “ชนปาละ หรือ นาลาคิริ” ซึ่งพระเจ้าอชาตศัตรู หรือ พระเทวทัตโดยอาศัยพระราชนุญาตปล่อยไปทำร้ายพระพุทธเจ้า (因於汝欲令我於彼娑羅大村乞食不得。又因汝故令阿闍世放大醉象欲令害我。)

CR. GANDHARAN ARCHIVES KURITA

การวิเคราะห์อนุภาค/แนวเรื่องที่สำคัญ

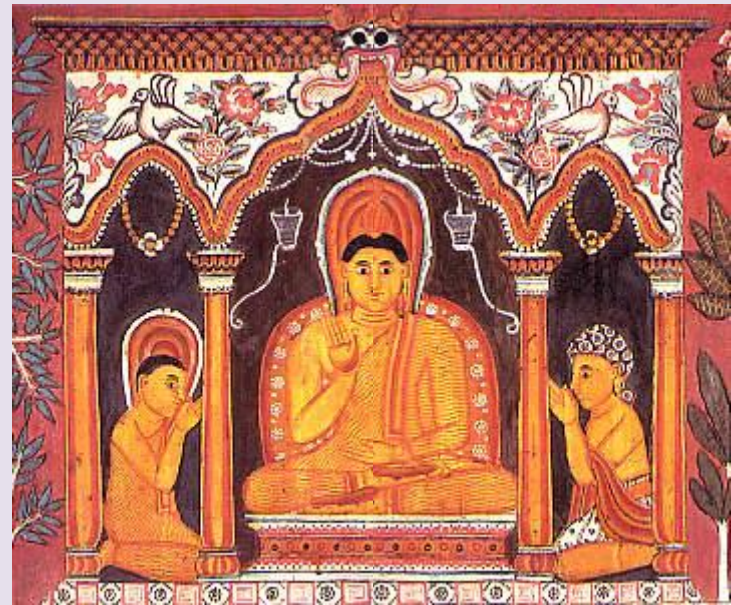
เรื่องเล่าที่ว่าด้วยพระเทวทัตพยายามที่จะสังหารพระพุทธเจ้าด้วยการกลิ้งหินก้อนใหญ่จากเนินเขา (又因汝故提婆達多放下大石。)

Cr. <http://www.davidlai.me/>

การวิเคราะห์อนุภาค/แนวเรื่องที่สำคัญ

เรื่องเล่าเรื่องเวรัญชพราหมณ์ (ในเวรัญชกสูตร เป็นต้น อรรถกถาระบุไว้
ว่า พญามารได้ดลใจพราหมณ์ให้ลืมน้ำตนได้นิมนต์พระพุทธเจ้าไว้ใน
พรรษา) 又因汝故令我受彼婆羅門請。三月之中食瞰馬麥。

Cr. <http://www.artsrilanka.org/>

การวิเคราะห์อนุภาค/แนวเรื่องที่สำคัญ

เรื่องเล่าที่กล่าวถึงการกล่าวหาพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้สังหารปริพาชกชื่อ
สุนทรี 又因汝故令我為彼孫陀利女之所詐謗。

เรื่องเล่าที่เล่าถึงการนิมนต์พระพุทธเจ้าของศรีคุปตะ
又因汝故尸利鞠多火坑毒食以請於我。

CR. GANDHARAN ARCHIVES KURITA

การวิเคราะห์อนุภาค/แนวเรื่องที่สำคัญ

ในเรื่องเล่าดังกล่าวทั้งที่เป็นสำนวนสันสกฤต ทิเบต หรือจีน ศรี
คุปตะ เดิมที่เป็นเซนศาสนิก ผู้ที่ต้องการประทุษร้ายพระพุทธเจ้า
ด้วยการขุดหลุมถ่านเพลิงไว้ภายใต้อาสนะที่เตรียมไว้ให้
พระพุทธเจ้า ภายหลังเขาได้ถูกทรมาน จนละมิจฉาภิฐิ และ
ท้ายสุดเปลี่ยนมาศรัทธาพุทธศาสนา

ในสำนวนบาลี (เรื่อง “ครหทินนะ” ในอรรถกถาธรรมบท) สิริคุต
ตะเป็นอุบาสกที่เลื่อมใสในพุทธศาสนา ในขณะที่สหายของเขาที่
ชื่อ ครหทินนะ ต้องการประทุษร้ายพระพุทธเจ้าด้วยวิธีที่กล่าว
แล้ว

การจำแนกประเภทของเรื่องเล่าที่ปรากฏในคาถา

- เรื่องราวที่แต่งขึ้น ซึ่งไม่เคยปรากฏในพุทธประวัติ นิทาน เรื่องเล่าในพุทธศาสนา บางเรื่องค้ำกับเรื่องราวที่สืบทอด รับรู้เป็นชนบ เช่น เรื่อง no. 1, 3, 5 เป็นต้น
- เรื่องราวที่ตรงกับเรื่องในพุทธประวัติ เช่น no. 7, 16, 18 เป็นต้น
- เรื่องราวที่อิงอาศัยตำนาน เรื่องเล่าที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในพุทธประวัติ ในต้นเค้าเรื่องไม่มีการกล่าวว่าเป็นกรรมชั่วช้าของพญามาร แต่ในคาถาเหล่านี้ ระบุว่ากรรมชั่วเหล่านี้เป็นผลงานของพญามาร เช่น no. 19-23

ข้อสรุป/ข้อสังเกต

- วรรณคดีพุทธประวัติ พุทธตำนาน เรื่องเล่าในพุทธศาสนา เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ ที่เป็น “วัตถุดิบ” สำหรับการพัฒนา/การประพันธ์วรรณกรรมพุทธศาสนาประเภทอื่น ดังเช่น มหายานสูตร เป็นต้น
- ผู้ศึกษา/ผู้อ่านวรรณกรรมพุทธศาสนาควรต้องมีความรู้พื้นฐาน ความคุ้นเคยกับพุทธประวัติ เรื่องเล่าในพุทธศาสนา ไม่เช่นนั้น ก็จะไม่สามารถเข้าใจภูมิหลังของการอ้างอิงเรื่องราว ความหมายและความสำคัญต่อคัมภีร์ที่กำลังศึกษาอยู่
- วรรณกรรมพุทธประวัติ พุทธตำนาน/นิทานเรื่องเล่าในพุทธศาสนามีความหลากหลายมาก ดังนั้นการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนของสำนัก/นิกายต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นและสำคัญต่อพุทธศาสนศึกษา การศึกษาให้รอบรู้จำเป็นต้องมีเครื่องมือที่ดี คือ ภาษาต่าง ๆ ที่ใช้ถ่ายทอดคัมภีร์/วรรณกรรมพุทธศาสนา

ยถา สรวพุทธานะ สศุราวกาสุ ตถา คีฆุรัมมารํ สเสนํ ชยถ

